

Дәріс 9

Климаттың өзгеруі және Қазақстанның климаттық саясаты

PhD, доцент Мусагалиева А.Н.

Дәрістің мақсаты мен негізгі сұрақтар

Лекцияның мақсаты

Қазақстанның климаттық саясатының негізгі бағыттарын, мақсаттарын және жүзеге асыру тетіктерін талдау.

Негізгі сұрақтар

- 1. Қазақстандағы климат өзгеруінің қазіргі үрдістері.
- 2. Климаттық өзгерістердің экономика мен экожүйеге әсері.
- 3. Қазақстанның халықаралық климаттық міндеттемелері.
- 4. Көміртегі бейтараптығына қол жеткізу стратегиясы.
- 5. Климаттың өзгеруіне бейімделу шаралары.

Қазақстандағы климат өзгеруінің қазіргі үрдістері

Температураның өсуі

↗ **Соңғы 10 жылдағы температуралық өсім:** +0,36°C / 10 жыл (жылыну орташа мәннен жоғары).

📈 **100 жыл ішіндегі жалпы температура өсімі:** ~ +2°C (жылыну қарқыны жоғары).

📅 **Ең ыстық жыл:** 2023 жыл: +2,58°C аномалия.

⚠️ **Экстремалды температура:** +46,0°C (Қаратобе, БҚО) 2023 жыл

2001-2010 жылдары - наблюдений тарихында ең қыздырған он жыл

Жауын-шашынның өзгеруі

🌊 **2023 жылдың күзі:** нормадан 149,1% көп жауын-шашын.

🌱 **2023 жылдың көктемінде:** Түркістан (53%) және Қостанай (56%) облыстарының көптеген аудандарында суық ауа райы тіркелді.

📅 **2023 жылдың сәуір айында** жер бетінің көп бөлігінде суықтың жетіспеушілігі

📖 **Метеостанция деректері:**

Қарасу – 0,3 мм

Михайловка – 0,3 мм

Сарыкөл – 0,0 мм

Жауын-шашынның жылдам неравномерлігі региондар мен сезондар бойынша

Экстремалды құбылыстар

🔥 **Тұрақты жарық үзілістері:** 30 күннен астам, кей өңірлерде 60 күннен астам.

➡ **Қосымша құбылыстар:** құрғақшылық, шаңды дауылдар, су тасқындары.

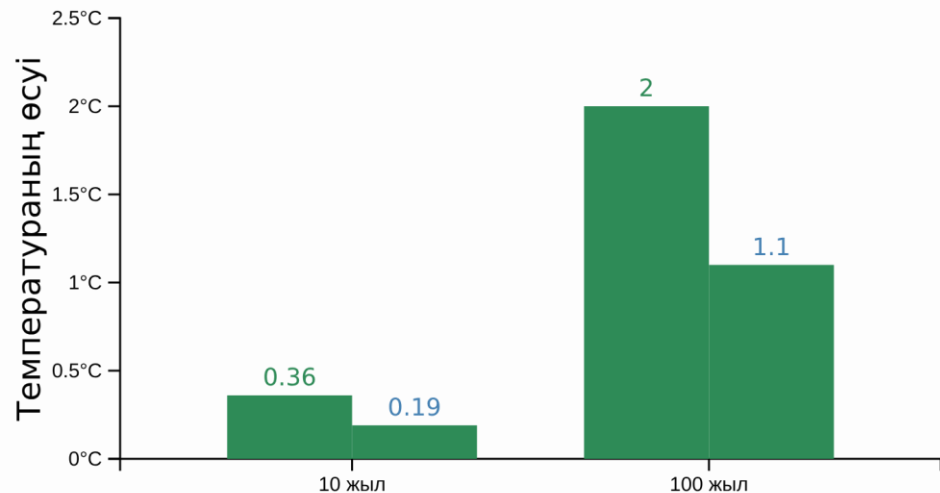
❄️ **Тянь-Шань және Алтай мұздықтары:** соңғы 50 жылда 20–30% көлемінде еріген.

💧 **2050 жылға дейінгі өзен ағысының төмендеуі (болжам):**
Жайық (Урал) – 2,2 км³
Ертіс – 1,4 км³
Есіл – 1,1 км³
Тобыл – 0,1 км³

Климаттың өзгеруі экожүйелерді және экономиканы маңызды түрде әсерлейді

Температураның өсу динамикасы

Қазақстан мен әлемде температура өсуі

■ Қазақстан

■ Әлем

Ең маңызды температура деректері

10 жыл ішінде

Қазақстанда +0,36°C / 10 жыл, әлемде +0,19°C / 10 жыл

100 жыл ішінде

Қазақстанда ~2°C, әлемде +1,1°C

Экстремал температура

+46,0°C (Қаратөбе, БҚО) 2023 жылы

Ең ыстық жыл

2023 жыл (+2,58°C аномалия)

Жауын-шашынның өзгеруі және су ресурстары

Жауын-шашынның біркелкі еместігі

- **2023 жыл:** Қыс-күз жауын-шашынның значительный избытосы (норманың 149,1%)
- **2023 жыл:** Көктем жауын-шашынның су қажетін қанағаттандырамайтын төмендігі
- **Сәуір-желтоқсан 2023 жыл:** Көптеген аймақтарда жауын-шашынның жетіспеушілігі

Мұздықтардың еруі

-20-30%

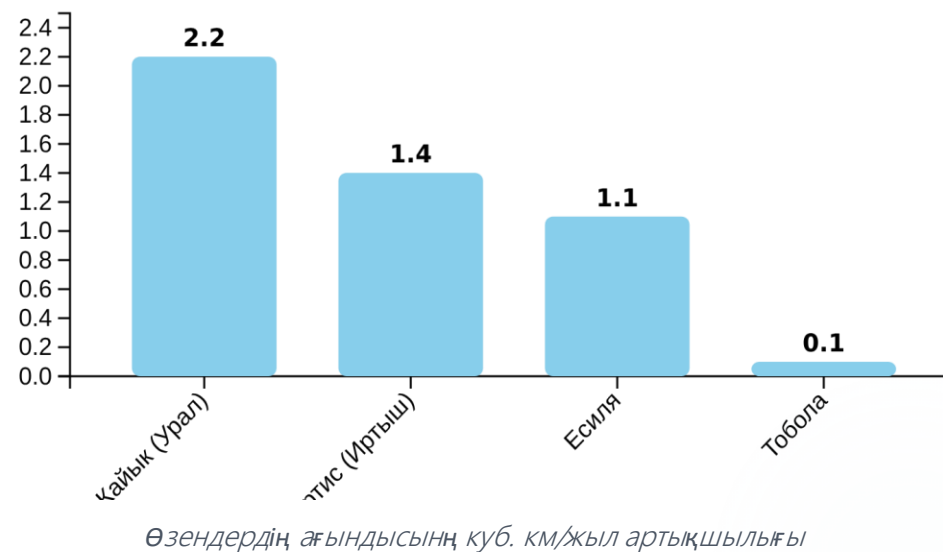
мұздықтар

Тянь-Шань және Алтай мұздықтары 50 жыл ішінде 20-30% еріп кетті, сондықтан Сырдарья, Ертіс және Іле өзендерінің су қажеттілігіне қауіп төне бастады.

Өзендердің ағындысының азаюы

К 2050 жылға дейін көрсетілген өзендердің ағындысындағы азаю:

Климаттық өзгерістердің экожүйеге әсері

Жер деградациясы

- ⚠ 66% - Жер деградациясына ұшыраған территория
- 📍 Арал ойысы және Қызылорда облысы ерекше қауіп аймақтары

Деградация процесінің үрдісін тоқтату қиын

Шөлейттену процестері

- ↑ Шөлейттену процестері солтүстік, батыс және шөлейт аймақтарында ұшыраған
- 🌊 Табиғи экожүйелердің тұрақтылығын қамтамасыз ету қиындығы

Қорғалатын аумақтардың қалыптасуы маңызды

Биологиялық әртүрліліктің жоғалуы

- 🐾 Өсімдік және жануар ареалдарындағы өзгерістер
- 📈 Маңғыстау таулы шөлдерінде 20%-ға дейінгі түрлерінің жойылуы

Биоәртүрлілікті сақтау үшін қорғалатын аумақтар жүйесі қажет

Экономикаға тигізетін әсер

Ауыл шаруашылығы

- ⚠ **Деградация:** Қазақстан аумағының 66%-ында, әсіресе Сырдария және Қызылорда облыстарында жер деградациясы байқалады.
- ⚠ **Пастбищтердің тапшылығы:** Ассы ауылында 2030 жылға қарай жайылымдардың 20% азаюы болжануда.
- ⚠ **Экстремальды жағдайлар:** Құрғақшылық, шөлейттену, шаңды дауылдар және су басу құбылыстары жиілеп келеді.

Ең көп зардап шегетін аймақтар:
📍 оңтүстік, батыс және шөлейт аймақтары

Энергетика

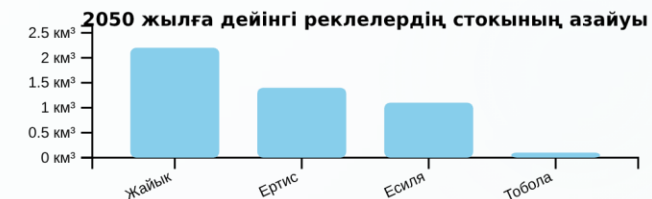
- 💡 **Жасыл экономика:** 2021–2030 жылдар аралығында ЖІӨ-нің энергия тиімділігін 25% арттыру, ал 2050 жылға қарай 50% төмендету мақсат етілген.
- 💡 **жаңартылатын энергия көздеріне өту:** 2025 жылға қарай жаңартылатын энергия көздерінің үлесін 6%-ға, 2030 жылға қарай 15%-ға жеткізу міндеттелген.
- 💡 **Сауда жүйесі:** 2013 жылдан бастап ЕАЭО-ның жеделдік сауда жүйесіне Қазақстан белсенді түрде қосылған.

Көміртегі бейтараптығы стратегиясы
🌿 экономиканың тұрақты дамуына бағытталған

Су ресурстары

- 💧 **Мұздықтардың кемуі:** Тянь-Шань және Алтай мұздықтары соңғы 50 жылда 20–30% азайды.
- 💧 **Өзендердің су қоры:** 2050 жылға қарай негізгі өзендердің су көлемінің айтарлықтай төмендеуі күтіледі (графикте көрсетілген: Жайық, Ертіс, Есіл, Тобыл өзендері)

Қазақстанның халықаралық климаттық міндеттемелері

Қазақстан климаттың өзгеруімен күрес бойынша халықаралық бастамаларға белсенді қатысады және негізгі келісімдерді ратификациялады:

Киото хаттамасы

Ратификацияланған жылы: 1997

Бұл келісім Қазақстанды парниктік газдардың шығарындысын шектеу және азайту бойынша халықаралық міндеттемелерді орындауға міндеттейді.

Париж келісімі

Ратификацияланған жылы: 2016

елісім Қазақстанның 1990 жылғы деңгеймен салыстырғанда парниктік газдар шығарындыларын азайту және климаттық бейімделу шараларын күшейту жөніндегі міндеттемелерін қарастырады.

Міндеттемелері

Шартсыз мақсат

2030 жылға дейін 1990 жылғы деңгеймен салыстырғанда парниктік газдар шығарындыларын 15% азайту.

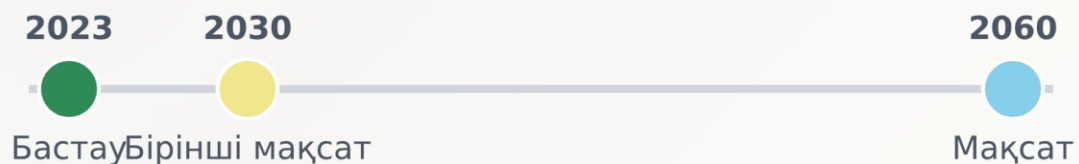

Шартты мақсат

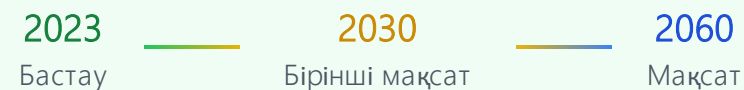
Халықаралық қолдау мен қаржыландыру көрсетілген жағдайда, Қазақстан 2030 жылға дейін шығарындыларды 25% азайтуға дайын.

Көміртегі бейтараптығына қол жеткізу стратегиясы

Көміртегі бейтараптығына жету жолы

Реализация периоді

Көміртегі бейтараптығына мақсаттар

- 2060 жылға дейін - көміртегі бейтараптығына жету
- 2030 жылға дейін - шығарындыларды 15% қысқарту (безусловная цель)
- 2030 жылға дейін - шығарындыларды 25% қысқарту (условная цель, при международной поддержке)

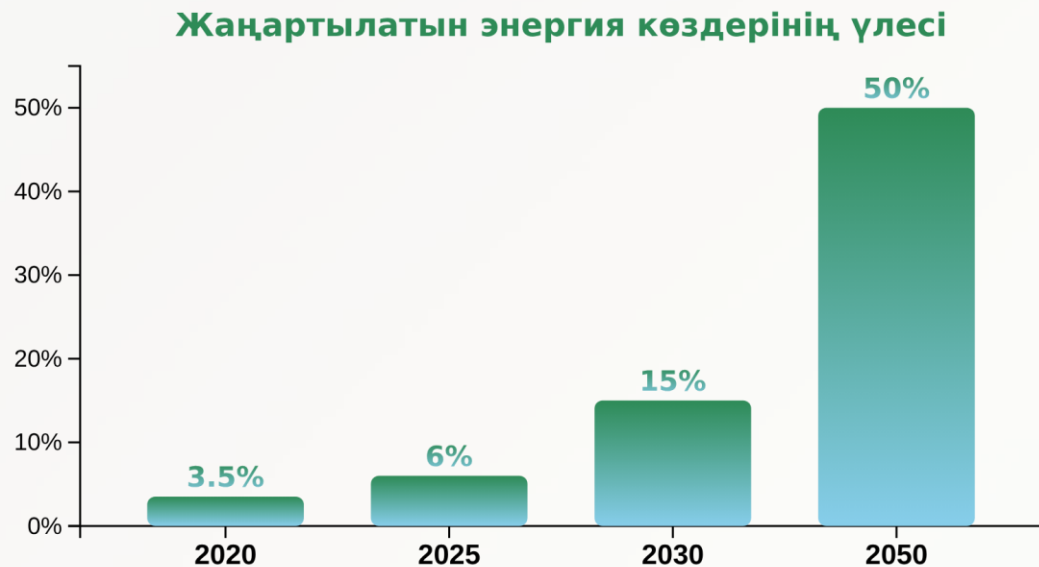
Экологикалық кодекс

2021 жылдан бастап Қазақстанның экологикалық кодексі енгізілді және осында:

- 2030 жылға дейін шығарындыларды жылдар бойы 1,5% қысқарту
- 2030 жылға дейін шығарындылармен сауда жүйесін енгізу

Жаңартылатын энергия көздерін дамыту

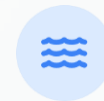
Қазіргі жағдай мен мақсаттар

Қазіргі уақытта жаңартылатын энергия көздерінің үлесі 3,5%

Негізгі деректер

- 2021 жылдан бері 115 объект жаңартылатын энергия көздері қосылған
- 1897 МВт жалпы қуат
- 2050 жылға дейін жаңартылатын энергия көздерінің үлесін 50% жеткізу

Гидроэнергия

Ветроэнергия

Солнечная энергия

Биогаз

Шығарындылармен сауда жүйесі

Сауда жүйесі туралы

ЕАЭО аумағындағы жалғыз парниктік газдар шығарындыларымен сауда жүйесі – бұл климатты жұмсартуға арналған нарықтық механизм. Ол 2013 жылдан бастап Қазақстанның аумағында енгізіліп, жұмыс істеп келеді.

Сауда жүйесінің ерекшеліктері

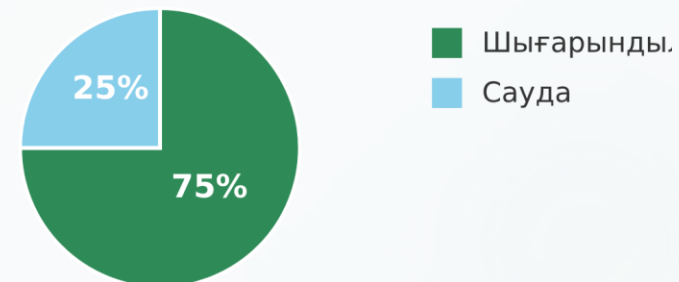
- ✓ Негізгі нарықтық құрал парниктік газдар шығарындыларымен сауда жасау (квоталар).
- ✓ Әдістеме Еуропалық одақтың сауда жүйесі әдістемесіне негізделген.
- ✓ Халықаралық стандарт ЕАЭО аумағындағы осы үлгідегі жалғыз мемлекеттік жүйе.

Экологический кодекс РК

2021 жылғы жаңа Экологиялық кодекс сауда жүйесінің негізгі құралы ретінде жаңартылған квоталарды қолдануды міндеттейді..

 Квоталарды қысқарту мөлшері:
жыл сайын 1,5%
2030 жылға дейін.

Сауда жүйесінің тиімділігі

 75% — Шығарындыларды тиімді қысқарту

 25% — Сауда және икемді нарықтық тетіктер

Климаттың өзгеруіне бейімделу шаралары

Ұлттық бейімделу жоспары

2024 жылдан бастап Зеленый климаттық қордың қаржыландыруымен Ұлттық бейімделу жоспары іске қосылды. Бұл құжат елді климаттық қауіп-қатерлерден қорғау үшін жүйелі бақылау жүргізуге, бейімделу қажеттіліктерін анықтауға және тиімді стратегиялар әзірлеуге арналған маңызды құрал болып табылады.

Ормандар және сәулет

- ✓ Топырақ құнарлылығын сақтау технологияларын енгізу
- ✓ Құрғақшылыққа төзімді өсімдік түрлерін енгізу

Су ресурстары

- ✓ Су ресурстарын тиімді пайдалану жүйесін құру
- ✓ Құрғақшылыққа төзімді су қажеттіліктерін қамтамасыз ету

Азаматтық қорғаныс

- ✓ Экстремалды жағдайлардың алдын алу және қорғау жүйесін дамыту
- ✓ Сел, су тасқыны, шаңды дауылдарға қарсы алдын алу шараларын енгізу

Катастрофалардың тәуекелін азайту

- ✓ Климаттық тәуекелдерге қарсы қорғау стратегияларын әзірлеу
- ✓ Апаттық жағдайларда әрекет ету жүйесін жетілдіру

Көгалдандыру бағдарламалары

2 миллиард ағаш отырғызу

2 миллиард ағаш отырғызу

2027 жыл

Мерзімі: 2027 жыл

Бюджет: 65 млрд тенге

Арал маңы аймағын қалпына келтіру

Сақсау отырғызу: шөлейттенуге қарсы қорғану үшін

Жасыл белдеулер қалыптастыру: Арал маңы аумағында

Экожүйені қалпына келтіру: судың сапасы мен көлемін жақсарту

Көгалдандыру бағдарламалары климаттың өзгеруіне бейімделуіңіздің маңызды компоненті

Бақылау сұрақтары

1

Қазақстандағы температураның өсу қарқыны жаһандық орташа көрсеткішпен салыстырғанда қандай?

💡 Климаттың өзгеруінің қазіргі үрдістері

2

Қазақстанның 2060 жылға дейінгі көміртегі бейтараптығына қол жеткізу стратегиясының негізгі мақсаты неде?

💡 Көміртегі бейтараптығына қол жеткізу стратегиясы

3

Қазақстанның климаттың өзгеруінен ең көп зардап шегетін экономика секторлары қандай?

💡 Климаттық өзгерістердің экономикаға әсері

4

Париж келісімі аясында Қазақстанның парниктік газдар шығарындыларын қысқарту бойынша міндеттемелері қандай?

💡 Қазақстанның халықаралық климаттық міндеттемелері

5

Қазақстанда климаттың өзгеруіне бейімделудің негізгі шаралары қандай?

💡 Климаттың өзгеруіне бейімделу шаралары

Қорытынды және ұсынылатын әдебиеттер

Қорытынды

Климаттың өзгеруі Қазақстан үшін елеулі сын-қатер болып табылады, алайда ел бұл мәселені шешу үшін кешенді қадамдар жасауда.

Қазақстанның климаттық саясаты температураның өсуі, су ресурстарының тапшылығы және экожүйелердің деградациясы сияқты мәселелерді шешуге бағытталған.

Ұсынылатын әдебиеттер

- 1. Қазақстан Республикасы. Экологиялық кодекс. – Астана: ҚР Әділет министрлігі, 2021. – 372 б.
- 2. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. Қазақстан Республикасының 2060 жылға дейінгі көміртегі бейтараптығына қол жеткізу стратегиясын бекіту туралы. – Астана, 2023.
- 3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы. Климаттың өзгеруіне жаһандық ден қоюға Қазақстан Республикасының жаңартылған ұлттық үлесін бекіту туралы. – Астана, 2023.
- 4. UNEP. Global Biodiversity Outlook 5. – Montreal: CBD Secretariat, 2020. – 120 p.